

Sosyal Sermaye Bağlamında Kütüphane Kurumu

The Library in the Context of the Social Capital

Şenol KARADENİZ* ve Bülent YILMAZ**

Öz

Bu çalışmada kütüphane kurumunun sosyal sermaye kavramıyla ilişkisi ve etkileşimi irdelenmiştir. Bu kapsamda sosyal sermaye kavramına ilişkin gerek Sosyoloji gerekse Bilgi ve Belge Yönetimi alanlarındaki uluslararası literatürden yola çıkılmıştır. Sosyal sermaye, tanımı, türleri, düzeyleri, unsurları, işlevi, önemi ve ölçüm yöntemleri itibarıyla ele alınmış ve kapsayıcı bir sosyal bilim olgusu olan sosyal sermayenin, kütüphane kurumunu da içine alan bir kavram olduğuna ilişkin bulgular ortaya konmuştur. Kütüphane kurumunun sosyal sermaye bağlamında değerlendirilmesi, Bilgi ve Belge Yönetimi alanında yeni kuramsal yaklaşımlara da olanak sağlayacaktır. Sosyal sermaye, sosyal hayatın belli bir ortak hedef doğrultusunda birlikte davranabilmesini sağlayan ağlar, normlar ve güven gibi nitelikler bütünü; güvene dayalı olarak topluluklara katılma, belirli kurallar ve ağlar aracılığıyla ortak hareket içinde bulunmaktır. Kütüphane ile sosyal sermaye arasındaki ilişki; bireyin bilgi gereksinimini gidererek toplum içindeki konumunu güçlendirme, güvenilir bilgi paylaşımı, ortak bir hafıza oluşturma, bireyin sosyal ve ahlaki davranışlarda olumlu etki yapma, sivil ve gönüllü faaliyetlere olanak sağlayıp öncülük etme ile ilgilidir. Kütüphaneler, toplum üyelerinin sosyal itibarını, kimlik ve kültürünü, toplumsal ilişki ve etkileşim alanlarını belirlemede etki eden önemli bir unsurdur. Kütüphaneler örgün ve yaygın iletişim merkezine dönüşerek çocuk-ebeveyn iletişimi ve aile içi iletişimi güçlendirir. Kültürel içe alma işlevine sahip olan kütüphaneler, toplumsal düzeyde ağlar inşa ederek veya bireylerin kütüphane aracılığıyla mevcut ağlara dahil olmasını sağlayarak daha geniş topluluklarla bütünleşmenin yolunu açabilir. Kütüphane yöneticileri bilgi kaynaklarının sağlanması yanında bu ek role ilişkin olarak program ve politikalar geliştirmelidirler.

Anahtar sözcükler: Sosyal sermaye, sosyal ağlar, normlar, güven, kütüphane

Abstract

In this study, it is aimed to examine the relationship and the interaction between the concept of social capital and the library institution. Within this framework, international literature on the concept of social capital in the field of the Sociology and the Information Science was used to get information. The concept of social capital was discussed with regard to its definition, types, components, functions, importance and methods of measurement. It was found out that social capital which is a inclusive phenomenon of social sciences is a concept that includes the library institutions. Evaluation of the library institution within the scope of social capital leads to a new

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, senoldkz@gmail.com

** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Başkanı, byilmaz@hacettepe.edu.tr

theoretic approach about information science area. Social capital is included in features such as networks, trust and norms which enable social life to act together in accordance with a common goal. Moreover, it is compatible with being a part of a social group trustfully along with some rules and networks. The connection between the concept of social capital and library institution revolves around fulfilling information needs of individuals, strengthening the position of that individuals in the society, sharing reliable information, creating a collective memory, affecting the individual's social and moral behaviors positively. It also enables social and voluntary activities. Libraries are important elements in determining social reputation, identification, culture, social relation and interaction zone belonging to the members of the public. Thereby turning into formal and widespread communication centers, libraries make the communication between children-parents and among the family stronger. Furthermore, the libraries having the function of cultural incorporation may open a road to become integrated with broader communities by building networks at the social level, or by providing involvement into the available networks. Library administrators should develop programs and policies on this additional role.

Keywords: Social capital, social networks, norms, trust, library

Giriş

Toplumsal kurumlar toplumsal gereksinimlerin sonucu olarak ortaya çıkarlar. Bu kurumlar toplumsal yaşamın ürünleri olup, yine toplumsal yaşamı üretirler. Bu döngüsel ilişkiye göre kütüphaneler tarihsel, toplumsal ve kültürel kurumlardır. Kütüphane kurumunu toplumsal niteliğiyle kavramak, onu toplumsal ilişkilerin ve yapının bir parçası olarak değerlendirmek yöntemsel bir zorunluluk gibi görünmektedir (Yılmaz, 2008, s.353). Bu nedenle rolleri ve misyonları buldukları ortamdaki sosyokültürel bağlama ve değerlere göre değişiklik gösteren kütüphanelerin (Caidi, 2006, s.194) sosyal sermaye kavramıyla ilişki ve etkileşiminin irdelenmesi kaçınılmazdır. Sosyal sermaye, kütüphane kurumunu da içine alan son derece önemli ve kapsayıcı bir sosyal bilim olgusudur. Kütüphane kurumunu sosyal sermaye bağlamında değerlendirmek hem onu toplumsal yapı bütünlüğü içinde ele almak anlamına gelecek hem de Bilgi ve Belge Yönetimi alanında yeni kuramsal yaklaşımlara olanak sağlayacaktır.

Bu çalışmada, kütüphane kurumunun sosyal sermaye kavramıyla ilişki ve etkileşimi irdelenmiştir. Bu kapsamda sosyal sermaye kavramına ilişkin gerek Sosyoloji gerekse Bilgi ve Belge Yönetimi alanlarındaki uluslararası literatürden yola çıkılmıştır. Sosyal sermaye kavramının, tanımı, türleri, düzeyleri, unsurları, işlevi, önemi ve ölçüm yöntemleri ele alınmış ve sosyal sermayenin kütüphane kurumunu da içine alan bir kavram olduğuna ve kütüphanelerin de sosyal sermayeye katkı sağlayabileceklerine ilişkin bulgular ortaya konulmuştur.

Sermaye ve Sosyal Sermaye

Sermaye; ekonomik döngüde kullanılmak üzere, işletmelerin kuruluşları aşamasında bulundukları anaparaya verilen addır. Muhasebe açısından "işletmenin sahip olduğu her türlü iktisadi kıymetlerin kaynağı" (Sürmen, 2000, s.24); İktisat bilimi açısından "mal

ya da hizmet üretiminde kullanılan üretilmiş üretim araçları" (Yazıcı, 1990, s.18); İşletme bilimi açısından "işletmenin amaçlarına ve üretim çabalarına uygun olarak sahip olduğu tüm maddi ve maddi olmayan varlıkların toplamı" (Yazıcı, 2001, s.176); gündelik yaşamda ise "geçmiş tasarrufların sonucu biriken para stoku" olarak ifade edilmektedir (Çıkrıkçı ve Daştan, 2002, s.19). Üç tür sermayenin varlığından söz edilebilir; fiziki, entelektüel ve sosyal sermaye. Fiziki sermaye, üretim faaliyetinde bulunmak için gerekli ve emek faktörü tarafından üretilmiş tüm üretim araçlarını kapsamaktadır (Karaçay, 2008, s.10). Diğer bir deyişle fiziki sermaye somut olan sermayedir. Entelektüel sermaye, zenginlik yaratmak üzere kullanıma sokulabilen entelektüel malzeme, yani bilgi, enformasyon, entelektüel mülkiyet ve deneyimdir (Stewart, 1997, s.XII). Entelektüel sermaye insan ve yapısal olmak üzere iki bileşenden meydana gelmektedir. İnsan (beşeri) sermayesi, bireyin bilgi, beceri ve hüner kazanabilmek için yaptığı eğitim harcaması olarak tanımlanır (Seyidoğlu, 2002, s.59). Yapısal sermaye ise müşteri ve organizasyonel sermaye olmak üzere iki alt bölüme ayrılmakta, organizasyonel sermaye de yine kendi altında yenilik ve süreç sermayelerine ayrılmaktadır (Çıkrıkçı ve Daştan, 2002, s.20-21).

Sosyal sermaye kavramı her ne kadar sosyoloji alanında ortaya çıkmış olsa da günümüzde her disiplinin kendi ilgi alanına ilişkin bir tanım geliştirme gayreti içinde olduğu söylenebilir. Bu nedenle literatürde sosyal sermaye kavramı ile ilgili birçok tanıma rastlanmaktadır. Sosyal sermayenin en yaygın atıf alan tanımı Putnam (1995, s.66)'a ait olup, «Sosyal sermaye, karşılıklı yarar için eşgüdüm ve işbirliğini kolaylaştıran ağlar, normlar ve sosyal güven gibi sosyal organizasyonun özelliklerini ifade eder» demektedir. Bu tanımda sözü edilen ağlar, bireylerin birden çok örgüte üye olarak örgütlerarası sağladıkları bağlantılardır (Erselcan, 2009, s.251).

Narayan ve Pritchett, sosyal sermayeyi belirli bir topluluktaki bireyler arasında iletişim veya bağlantı ağlarının sıklığı ve doğası olarak tanımlamaktadır (Harriss ve Renzio, 1997, s.931'de aktarıldığı gibi). Sosyal sermaye, insanlar arasında bağlantı kuran, kurumlar, ilişkiler, tavırlar ve değerlerin ekonomik ve sosyal gelişmeye yaptıkları katkılardır. Bir toplumda sosyal sermaye; o toplumu oluşturan bireyler arasında güven sağlayan tüm sosyal süreçlerdir. Toplum ne kadar çok kendi içerisinde sosyal bağlar oluşturmuş, insanlar kendilerini birbirlerine bağlı hissediyor, birbirlerinin varlıklarından hoşnutluk duyuyor, kendi yaşamlarını başkalarının yaşamları gibi görüyor, paylaşım ve katkı vermeye gönüllü, her türlü toplumsal sürece katılım konusunda duyarlı ve istekliyse, o toplumun sosyal sermayesinin o kadar yüksek olduğu söylenebilir.

Özetle sosyal sermaye, sosyal hayatın belli bir ortak hedef doğrultusunda birlikte davranabilmesini sağlayan ağlar, normlar ve güven gibi nitelikler bütünü; güvene dayalı olarak topluluklara katılma, belirli kurallar ve ağlar aracılığıyla ortak hareket içinde bulunmadır.

Lyda Hanifan 1916 tarihinde W. Virginia'nın geri kalmış bir bölgesinde yapmış olduğu "Kırsal Okul Topluluk Merkezi" başlıklı eğitimle ilgili bir çalışmada sosyal

sermayeyi "toplumu oluşturan kişiler ve aileler arasında iyi niyet, dostluk, sempati ve sosyal ilişkilerden ortaya çıkan, insanların günlük yaşamlarında sahip oldukları somut bir değer" olarak kavramlaştırmıştır (Erselcan, 2009, s.248; Kılınç, 2010, s.27). Turgut ve Beğenirbaş (2013, s.103) sosyal sermaye kavramının Hanifan'dan sonra on yıllarca unutulduğunu, ardından 1956'da Kanadalı bir sosyoloji ekibi; 1961'de sosyal etkileşim teorisinin sahibi Homans; 1977'de de ekonomist Loury tarafından yeniden keşfedildiğini belirtmektedir. Sosyal sermayenin sosyolojik içeriği Bourdieu (1986) tarafından formüle edilmiş, Coleman (1988) tarafından daha sosyoekonomik bir temel sağlanmış, Putnam (1995)'in faaliyetleri ile popülerliğini kazanmıştır. Fukuyama (1995) sosyal sermayeyi ekonomik çerçeve içinde incelemiştir. Ayrıca Portes (1998), Halpern (1999) ve Woolcock (2001) gibi araştırmacıların büyük katkıları olduğu görülmektedir. 1993'den beri sosyal sermaye, kalkınma terminolojisinin temel kavramlarından biri haline gelmiş, uluslararası örgütler, ulusal hükümetler ve benzer şekilde sivil toplum kuruluşları tarafından şevkle benimsenmiştir (Harriss ve Renzio, 1997, s.928).

Sosyal sermaye bağlayıcı, birleştirici ve köprü kuran olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Tüysüz, 2011, s.19). Bağlayıcı (dayanışmacı) sosyal sermaye; bir bölgede yaşayan ve birbirleriyle ilişkilerinin yoğun olduğu insanların oluşturduğu sosyal sermayeyi ifade etmektedir. Aile fertleri arasındaki ilişkiler buna örnek olarak verilebilir. Köprü kuran sosyal sermaye; bir bölgedeki insanların bölge dışındaki insan ve gruplarla kurdukları ilişkileri ifade etmektedir. Değişik sosyoekonomik statüye mensup insanlarla kurulan ilişkiler köprü kuran sosyal sermayeye örnek olarak verilebilir. Birleştirici sosyal sermaye ise insanların, gücü ve yetkiyi elinde tutanlarla olan ilişkilerini ifade etmektedir. Yöneten grup ile yönetilen grup arasındaki ilişkiler ya da idareci-çalışan arasındaki bağlantılar buna örnek olarak verilebilir.

Sosyal sermaye ayrıca mikro, orta ve makro düzey olmak üzere üçlü sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Mikro düzeyde sosyal sermaye birey, aile ve arkadaşlar; orta düzeyde sosyal sermaye komşuluk, toplumsal kimlik, yerel otorite; makro düzeyde sosyal sermaye ise bölge, ulusal ve uluslararası düzeyde ortaya çıkmaktadır (Altay, 2007, s.344).

Sosyal sermaye yaklaşımları ise şu şekilde ifade edilebilir;

Bireysel ve Toplumsal Düzey: Grup ve bireyler düzeyinde sosyal sermaye olarak adlandırılmaktadır (Altay, 2007, s.345).

İçsel ve dışsal sosyal sermaye: İçsel sosyal sermaye, bir toplumun işbirliği içinde ortak amaçlara ulaşabilmesini sağlayan sosyal özellikleridir. Bu açıdan Putnam (1995), Coleman (1990) ve Fukuyama (1995) sosyal sermayeyi "güven" kavramıyla özdeşleştirilmektedir. Dışsal sosyal sermaye yaklaşımı ise, sosyal sermayeyi, bir aktörün sosyal ilişkilerinden doğan ve ona avantaj sağlayan kaynaklar bütünü olarak tanımlamakta ve sosyal sermayenin kökeni olarak sosyal ilişkiler yapısına odaklanmaktadır (Burt 1992; Bourdieu ve Wacquant, 1992). Dışsal yaklaşım, sosyal

sermayenin oluşmasını sağlayan etmenlerden biri olarak tanımladığı güven kavramını, kişisel ilişkilerle zaman içinde oluşan "ilişkisel" güven olarak ele almaktadır (Özen ve Aslan, 2006, s.137). İçsel yaklaşımda, sosyal sermaye topluluğun "içsel ilişkilerinde" oluşurken, dışsal yaklaşımda sosyal aktörün "dışsal ilişkilerinde", hatta farklı sosyal aktörler arasındaki "yapısal boşluklarda" oluşur. Bu farklılıklardan ötürü, içsel sosyal sermaye çalışmalarında analiz düzeyi genellikle ulus veya bölge olurken, dışsal sosyal sermaye çalışmalarında genellikle birey, örgüt ya da örgüt topluluğudur (Özen ve Aslan, 2006, s.134). Dışsal sosyal sermaye, sosyal sermayeyi yapısal ve bilişsel boyutta değerlendirerek sosyal sermayenin kişiye sağladığı fayda üzerinde durmaktadır.

Sosyal sermaye sivil toplumun temel ham maddesini oluşturduğundan (Kapu, 2008, s.266); entelektüel sermayenin gelişmesini etkilediğinden (Kapu, 2008, s.267); bir toplumun mayası olarak toplumu bir arada tutma görevi üstlendiğinden (Bilgin ve Kaynak, 2008, s.30); bir toplumu salt kitleden değer haline getiren bir işlevsellik sağladığından (Bilgin ve Kaynak, 2008, s.29) oldukça önemlidir. Çünkü sosyal sermaye, insanlar arası güven, birlik ve bütünlük duygusuna dayalı olarak, işbirliği ve ortak eylem potansiyelini harekete geçirmek suretiyle birlikte çalışmayı olanaklı hale getirmekte (Erselcan, 2009, s.255), ayrıca insanların, grupların ve toplumların ortak problemlerini kolayca çözmelerine katkı sağlamaktadır (Günler, 2014, s.108). İnsanların birbirlerine güvendiği, birbirleriyle özdeşleştikleri ve güçlü sosyal bağlarla birbirlerine bağlı oldukları örgütlerde, daha sağlıklı yapılanma ve daha fazla verimliliğin ortaya çıkması beklenmektedir (Töremen, 2002, s.558).

Piyasa ekonomisinin ve demokrasinin etkin işleyişinde sosyal sermaye birikiminin oluşturduğu birlikte iş yapabilme ve paylaşma gücü çok önemlidir. Çünkü sözü edilen sosyal sermaye öğeleri üretim ve pazarlama için gerekli olan koordinasyonu ve işbirliğini kolaylaştırarak artıracaktır. Bunların zayıf olması halinde piyasa ekonomisinde üretkenlik ve demokrasi uygulamalarında eksiklikler ortaya çıkabilecektir. Birlikte ve organize iş yapabilmek için güçlü bir sosyal sermayeye ihtiyaç vardır (Cohen ve Prusak, 2001, s.3). Yapılan çalışmalar toplumun, işletmelerin ekonomik performanslarını etkileme rolü olduğunu ortaya koymuştur (Kapu, 2008, s.267). Bu açıdan sosyal sermaye ekonomik büyüme ve zenginliği sürdürücü bir etken olmanın yanı sıra ekonomik sermayenin oluşumunda da önemli lokomotif görev üstlenir (Özbay, 2014). Sosyal sermayesi yani birlikte iş yapabilme kültürü zayıf olan toplumlarda üretim yetersiz, verimlilik düşük ve bunun yanında israf ve yolsuzluk yüksek oranlarda gerçekleşir (Altay, 2007, s.351).

Gelişmiş toplumlar, sosyolojik sınırlar içerisinde toplumsal barışı gerçekleştirmiş toplumlardır. Toplumsal kaos, çatışmalar, bölünmeler, parçalanmalar, güvensizlikler, kısaca kargaşalar sonuç olarak bir toplumun sahip olması gerekli en önemli sermayeden yoksunluğuna işaret etmektedir. Toplumun kaynakları, fiziki sermayesi ne kadar çok olursa olsun, onun toplumsal zenginlik veya gelişmişlik olarak ortaya çıkmasını sağlayan sosyal sermaye ile desteklenmesi gerekmektedir (Özbay, 2014).

Sosyal sermayenin özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

- ◇ Sosyal sermaye toplumsal bir ortamın ürünüdür (Günler, 2014, s.108).
- ◇ Sosyal sermaye üretkendir (Harriss ve Renzio, 1997, s.930).
- ◇ Sosyal sermayenin yapısı dinamik olduğundan, kullanılmadığında stoklanamaz (Karagül ve Masca, 2005, s.40).
- ◇ Sosyal sermayenin fazla olması kamu yararınadır (Harriss ve Renzio, 1997, s.930).
- ◇ Sosyal sermayenin kamu malı olma özelliği vardır (Altay, 2007, s.338).
- ◇ Sosyal sermayenin temeli yatay, zayıf bağlardır (Harriss ve Renzio, 1997, s.336).
- ◇ Sosyal sermaye bir taraftan toplumu etkilerken, diğer yandan toplumdan etkilenir (Günler, 2014, s.109).
- ◇ Toplumların kolektivist ya da bireyci olmaları, sosyal sermayeyi etkiler (Altay, 2007, 342).
- ◇ Sahip olunan sosyal sermaye insanların yaşam biçimlerini etkiler (Günler, 2014, s.107).
- ◇ Sosyal sermaye, bireysel erdemlerden çok, toplumsal erdemler üzerine kuruludur (Başak ve Öztaş, 2010, s.35).
- ◇ Sosyal sermayenin ortaya çıkması için belirli bir etkileşim ve iletişim olmalıdır (Günler, 2014, s.107).

Sosyal sermayenin üç temel bileşeni bulunmaktadır. Bunlar ağlar, sosyal normlar ve yaptırımlardır (Tüysüz, 2011, s.22).

- a. Ağlar: Bireyler ya da gruplar arasındaki karşılıklık ve güven ilkesine dayalı olan ve düzeyi iletişim miktarıyla ifade edilen bir kavramdır. Sosyal sermayenin temel belirleyicilerindendir. Cohen ve Prusak'a göre sosyal sermaye bağlantılarla ilgili olup, ağlar insanlar arasındaki bu bağlantıların kendilerini en açık şekilde ortaya koyuş biçimleridir (Tüysüz, 2011, s.22'de aktarıldığı gibi).
- b. Normlar: Grup içi bireylerin davranışlarını ya da gruplar arası iletişim kurallarını belirleyen ve sosyal düzenin oluşturulmasını sağlayan yapılardır. Ağ üyelerinin birbirlerine nasıl davranmaları gerektiğini belirleyen formal ya da informal kurallar olarak da tanımlanabilir.
- c. Yaptırımlar: Ağ ilişkilerinin devamlılığını sağlamaya yönelik olarak grup üyelerinin belirlenen normlara uymasını sağlayan sosyal olgulardır. Ağ içi ilişkileri teşvik eden pozitif yaptırımlar olabildiği gibi normların ihlali durumunda negatif yaptırımlar da uygulanmaktadır.

Sosyal Sermayenin Unsurları

Sosyal sermayeyi oluşturan unsurlar kendilerinden çok, bunların kullanımı sonucu oluşan eylem ve davranışlarla ortaya çıkan ve bu anlamda ölçülmesi oldukça zor olan unsurlardır (Altay, 2007, s.338). Sosyal sermaye kavramındaki belirgin unsurları şu şekilde ifade edebiliriz;

Güven: Altay (2007, s.342) güveni genel olarak bir kişinin fırsat bulduğunda zayıf yanını kendi çıkarı doğrultusunda istismar etmeyeceğine dair inancı olarak tanımlamaktadır. Sosyal sermaye unsuru olarak güven, toplumdaki insanların birbirlerine duydukları güvendir. Bireylerin yalnız kan bağıyla bağlı oldukları veya kişisel olarak tanıdıkları, kendilerine benzeyen kimselere değil, yabancılara da güvendiği bir toplumun sosyal sermaye yapısı sağlam bir toplum olduğu söylenebilir. Brehm ve Rahn (1997, s.999) güveni sosyal sermayenin tezahürü ve göstergesi olarak değerlendirip, ortak eylem gerektiren sorunların çözümünü kolaylaştıran vatandaşlar arası işbirliği ilişkileri olarak tanımlamaktadır. Sosyal sermaye belli bir düzeyde güvenin varlığına bağlıdır ve bu hem sosyal ilişkilerin istikrarlı sürdürülmesine hem de sermaye stokunun arttırılmasına hizmet etmektedir.

Aile: Aile ciddi bir sosyal sermaye değeri taşır (Putnam, 1995, s.73). Birey ve toplum arasındaki ilk bağlanma mekânı olarak aile, üyelerinin sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirebilmesi, ortak eylem potansiyelini açığa çıkarabilmesi, normların ve kuralların içselleştirilmesi, sosyalleşmesi ve değerler alanına dâhil olabilmesi için önemlidir. Bireyin kendini var edebilecek değer, anlam ve ahlaki içselleştirebilmesi, ilk olarak aile üzerinden gerçekleşeceği için önemlidir. Aile, insanın toplumdan bağımsız olamayacağı en güzel ifadesidir (Aydemir ve Tecim, 2012, s.48).

Sosyal ilişkiler (ağlar): Coleman (1988)'a göre sosyal sermaye teorisi temelde iki boyutta ifadesini bulur, birincisi aile merkezli; ikincisi ise sosyal ilişkiler merkezlidir. Putnam (1995) açısından ise sosyal ağlar değerlidir. Sosyal ağlara katılım, sosyal bütünleşme olarak bilinmektedir. Kişilerin evli olması, yakın arkadaşlarının, akrabalarının, komşularının olması, sosyal ve dini gruplar gibi çeşitli gruplara üyeliklerinin bulunması sosyal bütünleşme düzeylerini artırmaktadır. Bir kişinin ne kadar çok kişiyle ilişkisi varsa o kadar çok sosyal bütünleşmeye sahip olduğu söylenebilir (Günler, 2014, s.109).

Sivil Organizasyonlar: Devletin fonksiyonlarını özellikle sosyal fonksiyonlarını azaltması ile bunları ikame etmek üzere formal olmayan kurumlar oluşacaktır. İşte sosyal sermayenin temel ögesi olan sivil organizasyonlar bu kapsamda değerlendirilir (Altay, 2007, s.348). Sivil toplum örgütleri ve gönüllü kuruluşlara katılım, sosyal sermayeyi besleyen bir unsurdur. Üyelerine ekonomik ve sosyal alanlarda bir dizi yarar sağlayan sivil toplum örgütleri, kişilerin çevresiyle olan iletişimini geliştirmektedir (Karagül ve Masca, 2005, s.44).

Farklılıklara hoşgörölü olma: Bir toplumun, farklılık ve kültürel çeşitlilikleri bir uyum içinde değerlendirmesiyle bunların bir sosyal sermaye değeri oluşturacağı ileri sürölmektedir. Toplumun kültürel zenginliği, bireylerin yaşam kalitelerine olumlu katkı sağlayabilir. Bu nedenle bir toplumun kendi içinde var olan farklılıklara birleştirici sosyal sermaye değeri olarak vurgu yapılmalıdır (Şan, 2007, s.91).

Sosyal Sermayenin Ölçölmesi

Fukuyama (1995) sosyal sermayeyi net olarak ölçmenin pek mümkün olmadığını dile getirmektedir. Ancak sosyal sermayenin varlığının bir dizi yansımalarını sosyal ve ekonomik alanda gözlemek mümkünür (Karagöl ve Masca, 2005, s.42; Tüysüz, 2011, s.45). Putnam (1995) sosyal sermayenin önemli bir unsuru olarak tanımladığı sosyal ağları derneklere üyelik oranları ile ölçmektedir. Yardım dernekleri, okul aile birlikleri, izcilik grupları ve kardeşlik dernekleri bu kapsamda yer almaktadır. Putnam'a göre, komşularla vakit geçirmek bağlılık (connectedness) anlamını taşımakta ve insanların ne kadar güvenilir olduklarına ilişkin bir bilgi sunmaktadır.

Sosyal sermayesi yüksek olan toplumlar, sivil özgürlüklerin yüksek olduğu, siyasal, ekonomik ayrımcılığın çok alt düzeylerde olduğu toplumlardır. Bu toplumlarda işleyen güçlü bir demokrasi, yüksek siyasal katılım, etkin hükümet biçimleri gibi sosyal sermaye üreten diğer unsurlar da bulunmaktadır. Diğer göstergelere de bakıldığında sosyal sermaye ile yasal ve yönetsel yapı arasında da güçlü bir ilişki olduğu görölmektedir. Buna göre toplumdaki sosyal hareketlilik düzeyi, etnik ve dilsel parçalanmışlık, topluma hakim olan kargaşa durumu, suç oranları ve buna bağlı olarak mahkum sayıları, işsizlik, boşanma ve intihar oranları da önemli etkilere sahip bulunmaktadır (Norris, 2001, s.9).

Sosyal sermayenin ölçölmesi ölkeler bazında bazı makro göstergelerin analiz edilmesi şeklinde olabildiği gibi, aynı öлке içinde bölgeler arası farklılıkları açıklamaya yönelik de olabilmektedir. Temel yöntem sosyal sermayeyi bireylerin sosyal sermayelerinin toplamı olarak ele alan ve özellikle güveni ölçmeye yönelik yapılan anket çalışmalarıdır. Diğer yöntem ise sosyal sermayeyi bireyden ziyade grupların sahip olduğu bir değeri olarak ele alan istatistik bürolarından elde edilen veri setlerinin çeşitli istatistiksel yöntemlerle analiz edilmesi yoluyla ölçen ampirik çalışmalarıdır.

2003 yılında yapılan bir literatür çalışmasında (Bjornskov ve Svendsen, 2003, ss.9-17) sosyal sermayeyi ölçmeye yönelik 10 kadar denenmiş yonteme rastlanmıştır. Bu ölçümlerde kimi araştırmacılar birbirlerine yakın kimi araştırmacılar birbirlerinden farklı kriterler kullanmışlardır. Ancak genelde mikro ve makro olmak üzere ikili bir ayrım görölmektedir. Mikro yaklaşım kapsamında bireylerin gönüllü kuruluşlara üyelikleri ve güven derecesi, makro yaklaşım kapsamındaysa hükümetin gücü, bireylerin gönüllü kuruluşlara üyelik oranları yer almaktadır. Freedom House¹ tarafından her yıl düzenlenen "Özgürlük Endeksi" sonuçlarının da çoğu zaman kullanıldığı görölmektedir.

1 <https://freedomhouse.org/>

Tablo I. Sosyal Sermaye Göstergeleri

Yatay Göstergeler	Sivil ve Siyasal Göstergeler	Sosyal Entegrasyon Göstergeleri	Yasal ve Yönetimsel Göstergeler
<ul style="list-style-type: none"> • Yerel Birliklere üye olma • Birliklerdeki Akraba Türdeşlikleri • Köy Halkı Arasındaki Güven • Ticari Kurumlara Güven • Destekleyici Ağlara Güven • Hane Halkı Harcamalarının Hediye ve Transferlere Oranı • Yerel Kurum ve Birliklerin Türü/ Sayısı 	<ul style="list-style-type: none"> • Sivil Özgürlükler Endeksi • Siyasal Ayrımcılığa Uğrayan Nüfus Oranı • Siyasal Ayrımcılığa Uğrayanlar Yoğunluk Endeksi • Ekonomik Ayrımcılık Endeksi • Demokrasi Endeksi • Rüşvet Endeksi • Hükümet Etkisizliği Endeksi • Demokratik Kurumların Gücü • İnsan Özgürlükleri Endeksi • Hükümetin Ademi-Merkeziyetçileşme Endeksi • Seçmen Katılımı • Siyasal Suikastlar 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal Hareketlilik Göstergeleri • Kargaşa ve Protesto Gösterileri • Grevler • Cinayet Oranları • Hükümlü Sayısı • Evlilik Dışı Doğum Oranı • Tek Ebeveynli Evlerin Oranı • İntihar Oranı • Boşanma Oranı • Genç İşsizlik Oranı 	<ul style="list-style-type: none"> • Bürokrasinin Niteliği • Yargı Bağımsızlığı • Kamulaştırma Riski • Hükümet Tarafından Tanınmayan Mukaveleler • Sözleşmelerin Uygulanabilirliği

Kaynak: Grootaert ve Bastelaer, 2002; Şan, 2007; Tüysüz, 2011

Herhangi bir topluma ait sosyal sermayenin hangi boyutta olduğunun anlaşılabilmesi için ilgili toplum üzerinde gözlem ve anket türü bir dizi analizler yapmak gerekmektedir. Bu konuda, toplumdaki mala ve cana yönelik suçların oranı, kişiler arası alacak-borç ilişkilerinde senet kullanma oranı, ticari işletmelerin ne ölçüde kişi ve aile boyutunu aşmış anonimleştiği ve kamudaki bürokratik işlemler ile yolsuzluklar ve boşanmaların yoğunluğu konuları, üzerinde durulması gereken önemli kriterlerdir. Adı geçen kriterlerdeki artışlar, söz konusu toplum açısından sosyal sermayenin zayıflığına işaret etmektedir (Karagül ve Masca, 2005, s.42; Duman ve Alacahan, 2011, s.185; Tüysüz, 2011, s.60).

Sosyal sermayenin varlığını ve boyutunu saptamanın bir başka kriteri de belirli aralıklarla yapılan Dünya Değerler Anketi sonuçlarıdır. Dünya Değerler Araştırması² (WVS) sosyal bilimcilerin çalışmalarındaki verileri ve sosyal, politik yaşam üzerindeki etkileri paylaştıkları Stockholm, İsveç merkezli global bir ağıdır. Amacı bilim insanlarının ve politikacıların dünyada, inançlardaki, değerlerdeki ve insanları motive eden unsurlardaki değişimleri anlamalarına yardımcı olmaktır. Her beş yılda bir tekrarlanan

2 www.worldvaluessurvey.org

araştırmada şu ana kadar 6 çalışma gerçekleştirilmiş olup (Wave 1: 1981-1984; Wave 2: 1990-1994; Wave 3: 1995-1998; Wave 4: 1999-2004; Wave 5: 2005-2009; Wave 6: 2010-2014) yedinci çalışma (Wave 7) 2016-2018 tarihlerini kapsayacaktır. Kapsamı itibariyle dünyanın en büyük sosyal bilim araştırması niteliğini taşıyan araştırma Türkiye’de de 1991, 1996, 2001, 2007 ve 2012 yıllarında beş kez gerçekleştirilmiştir.

Tablo II. Dünya Değerler Anketi 2012; İnsanları Güvenilir Bulma (V24.- Most people can be trusted)

Sıra	Ülke	%	Sıra	Ülke	%	Sıra	Ülke	%
1	Netherlands	66	21	Kuwait	29	41	Jordan	13
2	China	60	22	Russia	28	42	Chile	12
3	Sweden	60	23	South Korea	27	43	Mexico	12
4	New Zealand	55	24	South Africa	23	44	Morocco	12
5	Australia	51	25	Ukraine	23	45	Turkey	12
6	Hong Kong	48	26	Pakistan	22	46	Armenia	11
7	Germany	45	27	Poland	22	47	Libya	10
8	Estonia	39	28	Egypt	22	48	Lebanon	10
9	Yemen	39	29	Qatar	21	49	Malaysia	9
10	Kazakhstan	38	30	Slovenia	20	50	Peru	8
11	Singapore	37	31	Argentina	19	51	Zimbabwe	8
12	Kyrgyzstan	36	32	Spain	19	52	Romania	8
13	Japan	36	33	Algeria	17	53	Cyprus	8
14	United States	35	34	Rwanda	17	54	Ecuador	7
15	Bahrain	34	35	Palestine	16	55	Brazil	7
16	Belarus	33	36	Tunisia	16	56	Ghana	5
17	India	32	37	Nigeria	15	57	Colombia	4
18	Thailand	32	38	Azerbaijan	15	58	Trin.& Tobago	3
19	Taiwan	30	39	Uzbekistan	14	59	Philippines	3
20	Iraq	30	40	Uruguay	14			

Kaynak: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp>

Dünya Değerler Araştırması’nın Türkiye bölümü 2012 yılında Bahçeşehir Üniversitesi tarafından yürütülmüş ve “Türkiye Değerler Atlası 2012” yayınlanmıştır. Araştırmaya göre Türkiye, insanların birbirine en az güvenebildikleri ülkelerden biri olup, 22 yıldır bu durumda bir değişiklik gözlenmemiştir. Türkiye’de insanların yaklaşık onda biri genelde insanlara güvenebileceğini söylemiştir (Bahçeşehir Üniversitesi, 2012).

Sosyal sermaye konusunda sadece Türkiye'yi kapsayan diğer önemli bir çalışma 2005 yılında "Infactio Research" çalışma grubunca yapılan araştırmadır. Bu araştırma 15 ilin kentsel ve kırsal bölgelerinde, 18-24 yaş aralığındaki 1.216 kişi ile yapılan bir örnekleme çalışmasıdır. Sonuçları 27 Şubat 2006 tarihinde kamuoyuna açıklanmıştır (Yıldız ve Topuz, 2011, s.220).

Bunların dışında ulusal nitelikte olmayıp, belli bir bölgeye ait sosyal sermayenin boyutlarının ve niteliğinin tespitine yönelik olarak yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Türkiye'de sosyal sermaye konusunda yapılan çalışmalar, Türk toplumunu sosyal sermayesi zayıf bir toplum olarak tanımlamaktadırlar (Karagül ve Masca, 2005, s.48). Bu çalışmalar, sosyal sermayenin toplumsal düzeyde zayıf olmasını, çeşitli anketlerde Türkiye'deki insanların tanımadıkları kişilere güven düzeyinin diğer ülke toplumlarına göre düşük çıkmasına dayandırmaktadırlar (Özen ve Aslan, 2006, s.131).

Sosyal Sermaye Kavramı ile Kütüphane Kurumunun İlişkisi

Uluslararası Bilgi ve Belge Yönetimi literatüründe sosyal sermaye kavramı bir çerçeve kavram olarak kullanılmış olup, kütüphane ve sosyal sermaye ilişkisini inceleyen birkaç çalışmaya erişilmiştir (The State Library of New South Wales, 2000; Kranich, 2001; Preer, 2001; Leckie ve Hopkins, 2002; Buschman, 2004; Johnson, 2004; Audunson, 2005; Hillenbrand, 2005; Bhandar, Pan ve Tan, 2007; Johnson, 2007; Gong, Japzon ve Chen, 2008; Varheim, 2008; Varheim, Steinmo ve Ide, 2008; Johnson, 2010; Varheim, 2011; Johnson, 2012; Varheim, 2014). Bu konudaki çalışmaların 2000 yılından sonra artış gösterdiği gözlenmektedir.

Avustralya'da yürütülen bir çalışma (State Library of New South Wales, 2000) kütüphanelerin çoğunlukla yüksek seviyede güven üreten güvenli bir alan olduğunu ortaya koymuştur. Gong, Japzon and Chen (2008) tarafından New York'ta şube halk kütüphanesinin sosyal sermayeye etkileri incelenmiştir. Hillenbrand (2005)'a göre kütüphane hizmetleri, sosyal sorunların hafifletilmesinde ve güçlü, sürdürülebilir topluluklar inşa etmede önemli bir rol oynamaktadır Buschman (2004) halk kütüphanelerinin kamusal niteliğini vurgulamıştır. Leckie ve Hopkins (2002) kütüphanelerin Kuzey Amerika toplumunda belirli kurallara uydukları sürece sınırsız erişime sahip, insanlara kalan gerçek kamusal alanlarda biri olduğunu iddia etmektedir.

Kütüphane, Bilgi ve Güven İlişkisi

Kütüphanelerin sosyal uyumun ve güvenin oluşturulması için önemli bir konumda olabileceği düşünülmektedir (Putnam ve Feldstein, 2003). Bourdieu (1986) insanların hiyerarşik sosyal yapı içerisinde kendi pozisyonlarını korumak için sürekli rekabet içinde olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bu açıdan bireyin toplum içindeki bu rekabetçi ortamda güçlü bir biçimde ayakta durması için gereksinim duyduğu bilgiyi sağlayan en önemli unsurlardan biri olarak kütüphaneler, ekonomik ve entelektüel sermayenin

gelişimine etki eden bir sosyal sermaye unsuru olarak görülebilir. Göksel, Aydınhan ve Bingöl (2010, s.90), bilgiye erişim olanaklarının kişilerin elde edilmesi zor olan bilgilere erişim süresini kısalttığını ve o bilgilerin değerini artırdığını ifade etmektedir. Bilgiden elde edilecek yararı, bilginin uygun zamanda elde edilmesini, bilgilerin paylaşılma ve dağıtılma olanaklarından haberdar olma gibi fırsatları da ayrıca sosyal sermayenin kişilerarası ilişkiler ağı kapsamında değerlendirmektedir. Erselcan (2009, s.249)'a göre bilgi akışı, eyleme geçilmesini kolaylaştırdığından, bilgi kanalları sosyal ilişkilerin en önemli unsurudur. Doğru kararı verebilmek için seçeneklerin bilinmesi ve hangi seçeneğin en iyi olduğunun hesaplanabilmesi gerekir. Ancak bilgiye ulaşmak zaman kaybına yol açabilir. Oysa kişinin kendisine bu bilgiyi sağlayabilecek tanıdık bir çevresi varsa, bilgiye ulaşmak daha az masraflı hale gelebilir.

Kütüphanecilik açısından bilgi tarihsel, toplumsal ve nesnel bir olgudur (Yılmaz, 1996, s.9). Kütüphaneler bilgi aracılığıyla sosyal sermaye ile etkileşim gerçekleştirmektedirler. Kütüphaneler, bireylerin gerek akademik gerekse günlük yaşamda gereksinim duydukları bilgileri, gereksinimi tam olarak karşılayacak biçimde ve tam zamanında sağlayabilir. Böylece kütüphaneler topluma bilgi sağlayan güvenilir bir toplumsal kurum olarak algılanırlar. Bu olumlu algı, toplumun hem kütüphane tarafından sağlanan bilginin kendisine hem de kütüphane kurumuna güven duymasına neden olur. Dolayısıyla kütüphaneler, toplumsal yapı içindeki genel güven oluşumunu bireyin gereksinim duyduğu güvenilir bilginin sağlanması bağlamında besleyerek sosyal sermayeye katkı sağlarırlar.

Bir kütüphanede verilen hizmetlerin kullanıcıların bilgi gereksinimlerini zamanında ve doğru olarak karşılayıp karşılamaması ve bu gereksinimlerin karşılanma yöntemlerinin süreklilik gösterip göstermemesi, kullanıcının ve dolayısıyla toplumun kütüphane kurumuna olan güvenini etkileyecektir. Kütüphanenin sunduğu hizmetlerin mevcut nitelikleri ile toplumun kütüphaneden beklentileri arasında olumlu yönde bir fark oluşuyorsa, diğer bir deyişle kütüphane kendisinden beklenen hizmetleri, beklentilere uygun seviyede karşılayabiliyorsa toplumun kütüphaneye dolayısıyla da toplumsal bir kuruma güven duyması sağlanmış olur. Böylece kütüphaneler toplumun gereksinimlerini karşılayan hizmetler sunarak birer sosyal sermaye kaynağına dönüşürler.

Kütüphaneler bir bilgi merkezi, internete kamusal erişim merkezi ve kişisel eğitim ya da boş zamanlarını değerlendirindikleri bir yer olmalarını yanı sıra özellikle çocuklar için son derece güvenilir yerlerdir. Bu güvenlik algısı ailelerin kütüphane kurumuna güven duymalarına neden olur. Varheim (2014, s.63) İsveç'te yapılan bir araştırmada güven sıralamasında halk kütüphanelerinin sağlık kurumlarından sonra ikinci sırada geldiğini; Norveç'te yapılan araştırmaların ise halk kütüphanelerini birinci sırada, polis teşkilatını ise ikinci sırada gösterdiğini belirtmektedir. Kranich (2001, s.40) kütüphanelerin her yaşta insanların ilgi alanlarını paylaşabilecekleri, sivil katılım için temel bilgileri bulabilecekleri ve hemşerileri ile bağlantı kurabilecekleri yerler olduğunu ve örneğin

Amerikalıların özellikle 11 Eylül olayından sonra bu tür güvenli toplanma yerlerine hiç olmadığı kadar ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedir.

Yılmaz (2005, s.333) kullanıcı hakları kavramını “bilgi merkezi kullanıcılarının, gerek bilgi ve belge hizmetleriyle ilgili genel kurallar (telif hakları vb.), gerekse de hizmet talebinde buldukları bilgi merkezlerinin özel kurallarına (hedef kitle, çalışma saatleri vb.) uymak koşuluyla, hiçbir engelle karşılaşmaksızın sınırsız olarak bilgi ve belge hizmetlerinden yararlanabilme olanağı/ kazanımı” olarak ifade etmektedir. Kütüphane tarafından bu hakların tanınması da ayrıca kullanıcı ile kütüphane arasındaki güven düzeyini olumlu olarak etkileyecek bir diğer unsurdur.

Kütüphanelerin bir kaç başarılı program yürüttüklerinde, oluşan ağlar zamanla çeşitli ortaklıkların gelişimine neden olabilir. Ortaklıkların gerçekten başarılı olması için taraflar arasında güçlü bir güven unsuru olması gerekmektedir (Bourke, 2005, s.73).

Kütüphane ve Sosyalleşme

Putnam (1995) sosyal sermayede yer alan bağlantı (bonding) ile köprü (bridging) kavramlarını birbirinden ayırmaktadır. Bağlantısal eylemler homojen gruplar içindeki bağları ve karşılıklılığı geliştirirken, köprüsel eylemler genel sosyal sınırlar arası olup, toplulukları yeni ve daha güçlü biçimde birbirine bağlar. Bu açıdan Preer (2001, s.61) kütüphanelerin her iki bağ türünü geliştirebileceğini belirtmektedir.

Vatandaşların özgürce konuşabilecekleri, kaygılarını paylaşabilecekleri, ilgi alanlarını izleyebilecekleri sivil ortaklıklara gereksinimleri vardır (Kranich, 2001, s.41). Preer (2001,s.62)'e göre kütüphaneler toplulukların, karşılaşılan sorunları anlamalarına yardımcı olacak bilgiyi en iyi sağlayan kuruluştur. Kütüphaneler insanların gereksinim duydukları bilgi kaynaklarını sağlamak için, diğer insanlar ve başka düşüncelerle temas için ideal mekanlardır (Johnson, 2010, s.151). Benzer biçimde kütüphanelerdeki kültürel etkinlik salonları, kütüphane kullanıcılarının başkalarıyla yüz yüze iletişim kurabilecekleri alanlardır.

Herkese açık, sosyalleşme yerleri olan halk kütüphaneleri, yerel topluluklar açısından bireysel ve ortak fayda sağlayan bir kurumdur. Bu faydalar öncelikle kendi kendine eğitim, sosyal etkileşim ve ağlaşmayı içermektedir (Svendsen, 2013, s.53). Bir kamusal alan olarak kütüphane çeşitli sınıflar, etnik kökenler, dinler ve kültürlerin olduğu ve açık demokrasinin heterojenliğini oluşturmak için ortak bir mekan sağlar. Kütüphaneler, buldukları bölgelerde sadece yerleşik olanlara değil göçmenlere de aittir. Bu nedenle göçmenler diğer kamusal alanlarda neredeyse imkansız olan bir biçimde, kendilerini topluma dahil edilmiş ve daha verimli hissedebilirler (Johnson, 2010, s.148). Hillenbrand (2005, s.7) da benzer biçimde, sosyoekonomik veya sosyokültürel olarak gelişmemiş semtlerde kütüphaneler kurarak halkın güçlendirilebileceği görüşündedir. Gong, Japzon and Chen (2008, s.66) ırksal ve etnik çeşitlilik seviyeleri ile ayrışmanın, kütüphane bulunan semtlerde kütüphane kullanımından etkilendiğini tespit etmiştir.

Kapu (2008, s.286)'ya göre sosyal sermaye, davranış etkinliğini artırmaktadır. Sosyal ilişki ağları, özellikle zayıf bağların güçlenmesini sağlamakta ve gereksiz olanları en aza indirerek bilginin yayılma etkinliğini artırmaktadır. Bu açıdan kütüphanelerin kültürel içe alma ve bireyi sosyalleştirme işlevinin sosyal sermayeyi besleyen bir unsur olduğu ileri sürülebilir. Şan ve Şimşek (2011, s.102), sosyal teoride son dönemlerde, modern toplumun yalnızlaştırdığı bireyin karşı karşıya kaldığı açmaz ve sorunlara, anomi ve yabancılaşmaya karşı bir panzehir ve tamamlayıcı unsur olarak, topluluk olmanın, bir arada eylemde bulunmanın ve karşılıklı ilişkilerin önemine dikkat çekilmeye başlandığını ifade etmektedir. Günümüzde sadece formal değil aynı zamanda bireyler arası informal iletişimi destekleyen merkezler haline dönüşmekte olan kütüphaneler, bireyin sosyalleşmesine dolayısıyla sosyal sermayeye katkı sağlamaktadır.

Bourke (2005, s.72) gençlerin kendilerini toplumunun bir parçası olarak görme ihtiyacı ve sağlıklı bir gelişim için okul ve aile bağlamı dışında yetişkin rol modellerinin de önemli olduğunu ve halk kütüphaneleri tarafından sunulan etkinlik ve programların bu gelişimde çok önemli unsurlar haline gelebileceğini ifade etmektedir. Kütüphanelerde gerçekleştirilen etkinlikler, toplumdaki diğer insanların kesişen çıkarlarını karşılamada neredeyse sınırsız olanaklar sunar (Bourke, 2005, s.72). Dolayısıyla, kütüphanelerin sosyal sermayeye katkı sağladıkları bir başka yolun insanlara, birbirleriyle tanışmak, sosyalleşmek ve dinlenmek için bir alan sağlamak olduğu söylenebilir. Çünkü Bourke (2005, s.73) giderek parçalanmış bir toplumda, insanların başkalarıyla etkileşim içinde olduğu bir alanın değerli hale geldiğini vurgulamaktadır.

Türkiye'de Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği'ne (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012) göre, halk kütüphaneleri, kullanıcılara ulaşabilmek, onların desteğini alabilmek ve sunulan hizmetlerden yararlanmalarını sağlamak amacıyla halkla ilişkiler yöntemlerini uygulamalıdır. Ayrıca her halk kütüphanesi gerek halkla ilişkilerini genişletmek gerekse okuyucularına farklı kültürel hizmetler sunabilmek amacıyla eğitsel ve kültürel etkinlik düzenlemelidir. Yönetmelikte yer alması nedeniyle, kütüphanelerin "kültürel etkinlik" uygulamalarını asal görevlerinden biri olarak görmeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Kütüphanede gerçekleştirilecek kültürel faaliyetler çevre halkının kütüphane ile ilişkilerini artırmayı, bu suretle çocukların ve yetişkinlerin okuma ve araştırma alışkanlığını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kültürel etkinlikler, kullanıcıların gereksinim duyduğu konularda, tam gereksinim duyulan zamanda gerçekleştirilmeli, kullanıcıların etkinlikten elde edecekleri kazanımlara yönelik beklentiler doğru olarak karşılanmalıdır. Böylece kültürel etkinlikler aracılığıyla kütüphaneler, bireyin bilgilenmesini ve sosyalleşmesini sağlayarak, bireyler arası iletişimi güçlendirir. Kütüphanelerdeki eğitici çalışmalar da kültürel etkinliklerin kapsamında yer alır. Dil, meslek, teknoloji kursları, resim, müzik gibi sanat atölyeleri birbirleriyle kültürel etkileşime giren katılımcıların toplumsal güven düzeylerini olumlu etkiler. Böylece bireyler arasında kütüphane kapsamında oluşan bu küçük ağ ilişkileri toplumsal düzeyde sosyal sermayeye etki eder.

Kütüphane ve Aile İçi İletişim

Sosyal sermayenin en önemli unsuru ailedir (Aydemir ve Tecim, 2012, s.47). Kütüphaneler, çocuk-ebeveyn iletişimi ve işbirliğine olanaklar yaratarak aile içi iletişiminin gelişmesine katkı sağlar. Özellikle kendi başlarına kütüphaneye erişemeyen ve bilgi sistemlerinden yararlanamayan çocuklar akademik veya eğlenceye yönelik bilgi gereksinimlerini ebeveynlerin desteğiyle karşılamak durumundadırlar. Bu süreç çocukların ebeveynleri ile kurdukları iletişimi güçlendirir. Önal ve Ekici (2012, s.143) okul kütüphanelerinde; kütüphaneciler ile öğretmenler, okul yönetimi, idareciler, veliler, çeşitli kurumlardan kütüphaneciler, konu uzmanları ve ilgili kişiler arasında çeşitli konularda düzenli işbirliği olması gerektiğini; işbirliğini zedeleyici davranışların güven kaybına neden olduğunu ifade etmektedir. IFLA/UNESCO Okul Kütüphanesi Rehberi'nde (IFLA/UNESCO, 2002) belirtilen konular da gerek çocuk-ebeveyn ilişkilerinin yükseltilmesi gerekse hem ebeveynlerin hem de çocukların okul olanakları kapsamında sosyalleşmesini örneklemektedir. IFLA/UNESCO (2002)'ya göre özellikle okul kütüphaneleri, kütüphane etkinliklerine katılma konusunda ebeveynlere bir fırsat sağlayabilir. Ebeveynler, gönüllüler olarak, pratik işler konusunda kütüphanelere yardım edebilirler ve kütüphane görevlisine destek olabilirler. Ayrıca çocuklarının okuma etkinliklerine destek vermek amacıyla, kütüphanelerdeki okuma programlarına katılabilirler. Ailelerin katılımıyla kütüphane arkadaşlık grupları kurulabilir. Böylece kütüphaneler, hem çocuk-ebeveyn iletişimine hem de oluşturulan yeni sosyal gruplar aracılığıyla bireyler arası iletişime olanak sağlayarak sosyal sermaye oluşumunu destekler. Ayrıca topluluğun ortak beklentilerinin gerçekleştirilmesi veya karşılaşılan problemlerin giderilmesinde okul aile birliklerine benzer gönüllü kütüphane grupları oluşturulabilir. Böylece toplumun ortak beklentilerine cevap verme çabası kütüphanelerin, bireylerin, dolayısıyla toplumun problemlerinin çözümüne katkı sağlama çabasına dönüşerek sosyal sermayeye dönüşür.

Kütüphane Personeli ile Kullanıcı Etkileşimi

Kütüphane personeli ile kullanıcılar arasında her gün gerçekleşen etkileşim sadece yararlı bilgi kaynaklarına erişimde araçsal yardım boyutuyla değil aynı zamanda duygusal yardım boyutuyla da bir insani bağlantı sağlar (Johnson, 2012, s.60). Bu etkileşim hem bireyi hem toplumu olumlu etkileyen sosyal sermayenin önemli bir kaynağı olarak görülebilir. Özellikle halk kütüphanelerinde kütüphane personeli ile kullanıcı arasında yoğun olarak gerçekleşen informal iletişim sosyal sermaye birikimine kaynak sağlayabilir. Özellikle olanakların daha kısıtlı olduğu bölgelerdeki kütüphanelerde görev yapan personel, o yöre çocuklarının geleceğe ilişkin vizyonlarını olumlu olarak etkileyebilir. Bu durum hem bağlayıcı hem birleştirici hem de köprü kuran sosyal sermaye türlerini kapsayan bir örneğe dönüşebilir.

Kütüphane ve Düşünce Özgürlüğü

Kütüphaneler insanların, tartışmalı kamu sorunlarına farklı fikirler bulabilecekleri ve mevcuda muhalif düşünceleri ifade edebilecekleri yerlerdir (Kranich, 2001, s.41). Kızılkan (1994, s.14)'a göre düşünce edinme veya düşünceye ulaşma kütüphane ve düşünce özgürlüğünü ayrılmaz kılan noktadır. Kütüphane, düşüncenin kalıcılığını sağlayan yazılı ve görsel-işitsel kayıt ortamlarını sağlar ve düşünce ürünlerini düzenleyerek kullanıcının hizmetine sunar. Shiyali Ramamrita Ranganathan tarafından belirlenen ve Kütüphaneciliğin Beş Yasası olarak bilinen ilkelerine göre her kitabın bir okuyucusu vardır (Çakın, 1982, s.155'te aktarıldığı gibi). Günümüzde bu erkten kastedilen her bilgi kaynağının, dolayısıyla her bilginin bir kullanıcısı olduğudur. Dolayısıyla kütüphane kurumu, kullanıcının bilgiye, bilginin de ona gereksinim duyan kullanıcıya ulaşmasını engelleyecek girişimlerden kaçınır. Bu açıdan; kütüphaneler düşünce özgürlüğünü savundukları, temel insan haklarından biri sayılan bireyin özgürce bilgi edinme hakkına yönelik hizmetler sundukları ve hizmetlerine gereksinim duyan bireyler arasında dil, din, ırk, vb. ayrımlarda bulunmayan demokratik kuruluşlar oldukları için, verdikleri hizmetler aracılığıyla toplumun sosyal sermayesinin gelişimine büyük katkı sağladılar.

Kütüphane ve Sivil Toplum

Vatandaşlar kendilerini yönetme, çalışma, öğrenme ve karar verme için gerekli olan temel enformasyonu nasıl bulacaklarını, değerlendireceklerini ve kullanacaklarını kütüphaneden öğrenirler. Bu açıdan kütüphaneler vatandaşları yaşam boyu sivil katılıma hazırlamaktadır. Diğer bir deyişle kütüphaneler sivil katılımı teşvik ederek sosyal sermayeyi inşa ederler.

Kütüphaneler olağanüstü hallerde sivil yaşama katkı sunabilirler. Kranich (2001, s.40), New York Halk Kütüphanesi Başkanı Paul LeClerc'in, 11 Eylül olayının ardından birbirleriyle bağlantı kuran insanlar için fikirleri, bilgiyi ve fırsatları özgürce paylaşmanın altında yatan şeyin sivil toplum olduğunu ve bu değerlerin her gün koleksiyonlar, hizmetler ve kütüphane tarafından sağlanan programlar aracılığıyla tüm Amerika'da yeniden tazelendiğini söylediğini aktarmaktadır. Amerikan kütüphaneleri o sıkıntılı dönemde insanlara huzur ve birliktelik duygusunun yanında haber ve çeşitli bilgi kaynakları sağlamışlardır. Yerlerinden olmuş insanlara yardım edebilmek ve onları teselli edebilmek için okul, halk ve üniversite kütüphaneleri kapılarını vatandaşlara açmışlar, örneğin web sitelerinden vatandaşlara afet ve kurtarma bilgilerini aktarmak gibi hizmetler sunmuşlardır.

Kütüphane Kurumuna İlişkin Algı

Bazı dezavantajlı bölgelerde, yoksunluk ve olumsuzluk sembolleri olarak algılanan birçok kamu kurumunun aksine, kütüphaneler olumlu olarak algılanan kurumlardır. Johnson (2010, s.148) halk kütüphanelerinin kamusal olarak iyi bir karaktere sahip

olduğunu ve insanların örneğin daha kasvetli gözükene diğer sosyal hizmet kurumlarına nazaran olumlu imaja sahip kütüphanelerden yardım alma konusunda daha istekli olabileceklerini söylemektedir.

Kütüphanelerin Bürokratik İşlemlerin Azaltılmasına Katkısı

Güvenin ve gelişmiş iletişim olanaklarının hakim olduğu toplumlarda; emek, sermaye ve zaman israfına neden olan bir çok işlemde tasarruf sağlanabilmektedir. Ayrıca, yolsuzlukların ve bürokratik işlemlerin azalması, üretkenliği arttırmaktadır (Karagül ve Masca, 2005, s.41). Bu çerçevede kütüphaneler bireylerin özellikle günlük yaşamdaki bilgi gereksinimlerinin karşılanmasında sorumluluk alarak ve bu yönde hizmetler üretmek bürokratik işlemlerin azaltılmasına katkı sağlayabilir, dolayısıyla sosyal sermaye oluşumuna katkıda bulunabilirler.

Ekonomik Değer Olarak Bilgi

Ekonomik gelişme ile sosyal sermaye arasında önemli bağlantı vardır. Sosyal sermaye ekonomik sermayenin alt bileşenlerinden biridir. Ekonomik büyüme veya gelişme için sadece kaynakların, materyalin, sermayenin yetmediği, bunun dağılımı ve genişleyebilmesi için gerekli toplumsal bağlamın önemli olduğu vurgulanmaktadır (Özbay, 2014).

Yeni ekonomi anlayışında, işletme sisteminde güvene dayalı iş, ilişki ve iletişim süreçleri değer yaratan unsurlardır. Ayrıca her birey, yaptığı işle ilgili göreceli olarak en güncel, sistematik ve anlamlı bilgiye sahip olmalıdır. Birey, söz konusu bilgiyi iş, ilişki ve iletişim süreçlerine taşıdığı anda bilgisini sistemin bütününe mal edecektir; o halde ona bu fırsat tanınmalıdır (Gürdal, 2004, s.65). Dolayısıyla kütüphane kurumu işletmelerin en önemli unsuru olan nitelikli insangücü için bilgi edinme sürecini destekler. Diğer yandan günümüz ekonomileri artık bilgi odaklı üretimlerle şekillenmektedir. Dolayısıyla bilginin düzenlenip yayılımından sorumlu olan kütüphaneler de işletmelerin kar elde etmesine doğrudan katkı sağlar. Böylece kütüphaneler iktisadi sermaye üzerinden sosyal sermayeye katkı sağlamış olurlar.

Kütüphane ve Toplumsal Refah

Genellikle devlet tarafından sağlanan örgün eğitim dışında kütüphaneler aynı zamanda, yetişkinlere eğitim programları ve toplum refahına doğrudan katkıda bulunan ek hizmetler sunmaktadır (Goulding, 2004, s.4). Varheim (2011, s.15) birçok kütüphanenin misyon cümlesinin güçlü toplum inşa etme veya toplumların refahına katkı sağlama cümlesini içerdiğini söylemektedir. Bu tespit kütüphanelerin doğal olarak sosyal sermayeye katkı vermeye hazır olduklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü sosyal refaha ancak eğitilmiş bir toplumda ulaşmak mümkündür. Eğitimin en önemli unsuru olan kütüphaneler bireylerin örgün ve yaşam boyu eğitimini destekler.

Böylece toplumun sosyoekonomik niteliğinin yükselmesine katkı sağlar. Bu katkı o toplumdaki sosyal sermayeyi etkiler.

Sonuç

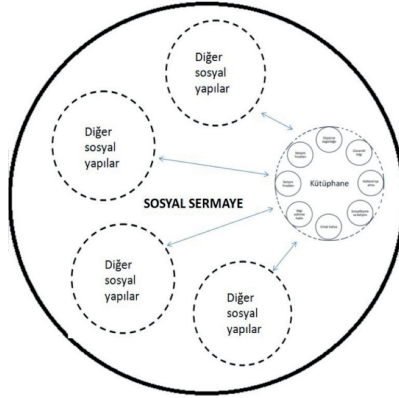
Kütüphane kurumunun sosyal sermaye kavramıyla ilişki içerisinde olduğu bazı işlev ve nitelikleri aşağıda sıralanmıştır;

- ◇ Bireyin bilgi gereksinimini sağlama,
- ◇ Güvenilir bilgi sağlama,
- ◇ Bürokratik işlemlerin azaltılmasına katkı sağlama,
- ◇ Düşünce özgürlüğünü destekleme,
- ◇ Bilgi edinme hakkını destekleme,
- ◇ Demokratik bir kuruluş olma,
- ◇ Farklı kullanıcılara ve farklı düşüncelere hoşgörülle yaklaşma,
- ◇ Sosyal yalıtımı azaltma ve kültürel içe alma işlevine sahip olma,
- ◇ Sosyalleşme işlevine sahip olma,
- ◇ Gençler için eğlenceli öğrenme yerleri olma,
- ◇ Göçmenlerin sosyal bütünleşmesini geliştirme,
- ◇ Kütüphane ağları aracılığıyla daha geniş topluluklarla bütünleşmeye katkı sağlama,
- ◇ Hem formal hem de informal iletişim merkezi olarak işlev yapabilmek,
- ◇ Çocuk ile ebeveyn arasındaki iletişimi, dolayısıyla aile içi iletişimi güçlendirme,
- ◇ Toplum üyelerinin sosyal itibarını, kimlik ve kültürünü, toplumsal ilişki ve etkileşim alanlarını belirlemede etkili rol oynama,
- ◇ Bireyin sosyal ve ahlaki davranışlarda olumlu etki yaratabilme,
- ◇ Ortak bir hafıza oluşturma,
- ◇ Sivil ve gönüllü faaliyetlerde öncülük yapma,
- ◇ İktisadi sermayeye katkı sağlama,

Bu nitelikler aşağıda belirtilen ortak özelliklere göre gruplandırılarak, kütüphane kurumunun sosyal sermaye kavramı ile ilişki içerisinde olabileceği ana temas noktaları belirlenebilir. Ortaya çıkan modelin kütüphane kurumu ile sosyal sermaye kavramı arasındaki ilişkiyi örnekledebileceği düşünülmektedir. Bu gruplar şunlardır;

- ◇ Düşünce özgürlüğü,
- ◇ Bilgi edinme hakkı,
- ◇ Güvenilir bilgi sunma,
- ◇ Kültürel içe alma ve sosyal bütünleşme,
- ◇ Sosyalleşme,

- ◇ İletişim fırsatları,
- ◇ Ortak bir hafıza,
- ◇ İktisadi sermayeye katkı,

Şekil 1. Sosyal Sermaye ve Kütüphane İlişkisi Modeli

Şekil 1’de kütüphane kurumunun sosyal sermaye kavramıyla ilişkili ana temas noktaları gösterilmektedir. Bu nitelik öbekleri kütüphanenin tüm niteliklerini yansıtmayıp, sadece sosyal sermaye ile ilişki olabilecek alanları işaret etmektedir. Kütüphanenin belirli niteliklerinin daire biçiminde gösterilmesinin nedeni, bu nitelik öbekleri ile sosyal sermayenin unsurları arasında çok keskin ilişkiler ve bağlantılar olmadığını, aksine kavramlar arasında ancak belirli koşullarda yakın temaslara oluştuğunu ifade edebilmek içindir. Toplum içinde birçok farklı sosyal sermaye unsuru bulunmaktadır. Farklı sosyal sermaye unsurları daire biçiminde gösterilmiş ancak adlandırılmamıştır. Kütüphaneler dahil, sosyal sermayeyle ilişkili tüm unsurlar sosyal sermaye kavramının içinde olduğundan, sosyal sermayeyi temsil eden daire tümünü kapsamakta, kütüphaneler ise işlev ve niteliklerden oluşan bazı nitelik öbekleri aracılığıyla sosyal sermayeyi beslemeyi sürdürmektedir.

Svendsen (2013, s.55) halk kütüphanelerinin sosyal sermayeye en önemli katkısının tüm insanlar için enformasyona ücretsiz erişim fırsatı olduğunu; artan okur-yazarlık ve medeni yetkinlik olduğunu; aydınlanma yoluyla demokrasinin yükselmesi olduğu ve demokratik katılım olduğu ifade etmektedir.

Kütüphane ile sosyal sermaye arasındaki ilişki; bireyin bilgi gereksinimini gidererek toplum içindeki konumunu güçlendirme, güvenilir bilgi paylaşımı, ortak bir hafıza oluşturma, bireyin sosyal ve ahlaki davranışlarda olumlu etki yapma, sivil ve gönüllü faaliyetlere olanak sağlayıp öncülük etme ile ilgilidir. Düşünce özgürlüğünü ve bilgi edinme hakkını desteklemek demokrasiyi besler. Kütüphaneler, özelde kütüphane

kullanıcılarının genelde tüm toplum üyelerinin sosyal itibarını, kimlik ve kültürünü, toplumsal ilişki ve etkileşim alanlarını belirlemede etki eden önemli bir unsur olarak ele alınabilir. Kütüphaneler formal ve informal iletişim merkezine dönüşerek çocuk- ebeveyn iletişimi ve aile içi iletişimi güçlendirip, bireylerin sosyalleşmesine katkı sağlar. Günlük yaşama ilişkin bilgilere kolay erişerek bürokratik işlemlerin azaltılmasına ve dolayısıyla güven duygusuna katkı yapar. Kültürel içe alma işlevine sahip olan kütüphaneler, toplumsal düzeyde ağlar inşa ederek veya bireylerin kütüphane aracılığıyla mevcut ağlara dahil olmasını sağlayarak daha geniş topluluklarla bütünleşmenin yolunu açabilir.

Sosyal sermaye kütüphanecilere, içinde buldukları toplum için yeni bir misyon geliştirme olanağı sunmaktadır. Kütüphane yöneticileri bilgi kaynaklarının sağlanması yanında bu ek role ilişkin olarak program ve politikalar geliştirmelidirler.

Kaynakça

- Altay, A. (2007). Bir kamu malı olarak sosyal sermaye ve yoksulluk ilişkisi. *Ege Akademik Bakış*, 7 (1), ss.337–362.
- Audunson, R. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: the necessity of low-intensive meeting places. *Journal of Documentation*, 61 (3), pp.429–441.
- Aydemir, M. A. ve Tecim, E. (2012). Türk toplumunda aile ve dinin sosyal sermaye potansiyeli. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, ss.43-59.
- Bahçeşehir Üniversitesi. (2012). *Türkiye Değerler Atlası 2012 yayınlandı*. 01.01.2015 tarihinde <http://www.bahcesehir.edu.tr/icerik/1725-turkiye-degerler-atlasi-2012-yayinlandi> adresinden erişilmiştir.
- Başak, S. ve Öztaş, N. (2010). Güven ağbağları, sosyal sermaye ve toplumsal cinsiyet. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 121. ss.27-56.
- Bhandar, M., Pan, S., ve Tan, B. C. Y. (2007). Towards understanding the roles of social capital in knowledge integration: a case study of a collaborative information systems project. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 48, pp.263–274.
- Bilgin, N. ve Kaynak, R. (2008). Sosyal sermaye faktörlerinin iş başarısına etkisi: üniversite çalışanları üzerine ampirik bir çalışma. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32 (1). ss.29–38.
- Bjornskov, C. ve Svendsen, G. (2003). *Measuring social capital- is there a single underlying explanation?*. Working Paper 03-5, Department of Economics Aarhus School of Business. 01.01.2015 tarihinde http://www.researchgate.net/publication/5093571_Measuring_social_capital__Is_there_a_single_underlying_explanation/links/00b49522990d7f2ee4000000 adresinden erişilmiştir.
- Bourdieu, P. (1986) *The forms of capital*. In J. Richardson (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood. pp.241-258. 15.11.2014 tarihinde <https://brettany.wordpress.com/2012/06/26/bourdieu-p-1986-the-forms-of-capital-in-j-richardson-ed-handbook-of-theory-and-research-for-the-sociology-of-education-new-york-greenwood> adresinden erişildi.

- Bourdieu, P. ve Wacquant, L. J. D. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bourke, C. (2005). Public libraries: building social capital through networking. *Aplis*, 18 (2), pp.71-75.
- Brehm, J. ve Rahn, W. (1997). Individual-level evidence for the causes and consequences of social capital. *American Journal of Political Science*, (41), pp.999-1023.
- Burt, R. S. (1992). *Structural Holes*, Cambridge: Harvard University Press.
- Buschman, J. (2004). Staying public: the real crisis in librarianship. *American Libraries*, 35 (7), pp.40-42.
- Caidi, N. (2006). Building civilisational competence: a new role for libraries. *Journal of Documentation*, 62 (2), pp.194-212.
- Cohen, D. ve Prusak, L. (2001). *In good company: how social capital makes organizations work*. Boston: Harvard Business Press.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, Vol. 94, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure. pp.S95-S120. 29.12.2014 tarihinde <http://www.jstor.org/stable/2780243> adresinden erişilmiştir.
- Coleman, J. S. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Çakın, İ. (1982). Kütüphanecilikte felsefi yaklaşım. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 31 (4), ss.155-157.
- Çıkrıkçı, M. ve Daştan, A. (2002). Entelektüel sermayenin temel finansal tablolar aracılığıyla sunulması. *Bankacılar Dergisi*, (43), ss.18-32.
- Duman, B. ve Alacahan, O. (2011). Sosyal sermaye/güven boyutunda etniklik. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1), ss.181- 208.
- Erselcan, F. (2009). Disiplinlerarası ortak bir çalışma alanı olarak sosyal sermaye. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35 (2), ss.248-256.
- Fukuyama, F. (1995) *Trust: social virtues and the creation of prosperity*. London: Hamish Hamilton.
- Gong, H., Japzon, A. C. ve Chen, C. (2008). Public libraries and social capital in three New York City neighborhoods. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 99 (1), pp.65-83.
- Goulding, A. (2004). Libraries and social capital: editorial. *Journal of Librarianship and Information Science*, 36 (1), pp.3-6.
- Göksel, A., Aydıntan, B. ve Bingöl, D. (2010). Örgütlerde bilgi paylaşım davranışı: sosyal sermaye boyutundan bir bakış. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 65 (4), ss.87-109.
- Grootaert, C. ve Bastelaer, T. (2002). *Social capital: from definition to measurement in understanding and measuring social capital. A Multidisciplinary Tool For Practitioners*, (ed) By Grootaert, Ch-Van Bastelaer Th, Washington D.C.: The World Bank.
- Günler, O. E. (2014). Sosyal sermaye, sağlık ve hastalık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (26), ss.107-113.

- Gürdal, O. (2004). Bilgi ekonomisi ve/veya yeni ekonomi'nin reddettikleri. *Bilgi Dünyası*, 5 (1), ss.48-73.
- Halpern, D. (1999). *Social capital: the new golden goose?* MIMEO, Social and Political Sciences, Cambridge University.
- Harriss, J. ve Renzio, P. (1997). Policy arena: "missing link" or analytically missing?: the concept of social capital. *Journal of International Development*, 9 (7), pp.919-937.
- Hillenbrand, C. (2005). Public libraries as developers of social capital. *Aplis*, 18 (1), pp.4-12.
- IFLA/UNESCO. (2002). *Okul Kütüphanesi Rehberi*. 15.12.2014 tarihinde <http://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-guidelines/school-library-guidelines-tr.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Johnson, C. A. (2004). Choosing people: the role of social capital in information seeking behaviour. *Information Research*, 10 (1). 15.12.2014 tarihinde <http://www.information.net/ir/10-1/paper201.html> adresinden erişilmiştir.
- Johnson, C. A. (2007). Social capital and the search for information: examining the role of social capital in information seeking behavior in Mongolia. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58, pp.883-894.
- Johnson, C. A. (2010). Do public libraries contribute to social capital: a preliminary investigation into the relationship. *Library & Information Science Research*, 32, pp.147-155.
- Johnson, C. A. (2012). How do public libraries create social capital? An analysis of interactions between library staff and patrons. *Library & Information Science Research*, 34, pp.52-62.
- Kapu, H. (2008). Sosyal sermaye ve organizasyonların öngörü yeteneğini geliştirme gücü. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22 (1), ss.259-288.
- Karaçay, H. (2008). *Sosyo-ekonomik kalkınmada fiziki, beşeri ve sosyal sermaye: Vakıflar Genel Müdürlüğü örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karagül ve Masca (2005). Sosyal sermaye üzerine bir inceleme. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Bahar, ss.137-52.
- Kılınç, Z. A. (2010). Yurttaşlık ahlakı olarak sosyal sermaye. *Bilgi Dergisi*, (21), ss.1-37.
- Kızılkan, Z. (1994). *Düşünce özgürlüğü ve Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kranich, N. (2001). Libraries create social capital. *Library Journal*, Nov., 15, pp.40-41.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2012). Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği. 11.01.2012 tarihli ve 28170 sayılı *Resmî Gazete*.
- Leckie, G. J., ve Hopkins, J. (2002). The public place of central libraries: findings from Toronto and Vancouver. *Library Quarterly*, 72 (3), pp.326-372.
- Narayan, D. ve Pritchett, L. (1996). *'Cents and sociability: household income and social capital in rural Tanzania'*, (Draft Version). Environment Department and Policy Research Department, Washington, DC: The World Bank.

- Norris, P. (2001). Making democracies work: social capital and civic engagement in 47 societies. Paper for European Sciences Foundation EURESCO Conference on Social Capital: interdisciplinary Perspectives at the University of Exeter, 15-20 September 2000. 01.01.2015 tarihinde <http://www.unc.edu/courses/2008spring/poli/472h/001/Course%20documents/RESOURCES/New%20Folder/ESFSocialCapital.pdf> adresinden erişildi.
- Önal, H. İ. ve Ekici, S. (2012). Okul kütüphanecilerinin görüşlerine göre okul kültürü değerlendirmesi. *Bilgi Dünyası*, 13 (1), ss.138-164.
- Özbay, Y. (2014). Sosyal sermaye ve toplumsal barış. 09.09.2014 tarihinde <http://www.hku.edu.tr/Haberler/Sosyal-Sermaye-ve-Toplumsal-Baris/725/> adresinden erişildi.
- Özen, Ş. ve Aslan, Z. (2006). İçsel ve dışsal sosyal sermaye yaklaşımları açısından Türk toplumunun sosyal sermaye potansiyeli: Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi (OSTİM) örneği. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (12), ss.130-161.
- Portes, A. (1998). Social capital: its origins and applications in modern sociology. *Annu. Rev. Sociol.*, 24, pp.1-24.
- Preer, J. (2001). Where are the libraries bowling alone. *American Libraries*, September, pp.60-62.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital". *Journal of Democracy*, January, pp.65-78.
- Putnam, R. D. ve Feldstein, L. M. (2003). *Better together: restoring the American community*. New York: Simon & Schuster 29.12.2014 tarihinde [http://www.google.com.tr/books?id=tK_KhHOKurYC&pg=PA81&ots=NVzwhYqQLB&dq=Bourdieu%2C%20P.%20\(1986\).%20The%20forms%20of%20capital.%20In%20J.%20G.%20Richardson%20\(Ed.\)%2C&lr&hl=tr&pg=PA162#v=onepage&q&f=false](http://www.google.com.tr/books?id=tK_KhHOKurYC&pg=PA81&ots=NVzwhYqQLB&dq=Bourdieu%2C%20P.%20(1986).%20The%20forms%20of%20capital.%20In%20J.%20G.%20Richardson%20(Ed.)%2C&lr&hl=tr&pg=PA162#v=onepage&q&f=false) adresinden erişildi.
- Seyidoğlu, H. (2002). *Ekonomik terimler ansiklopedik sözlük*. İstanbul: Güzem.
- Stewart, T. A. (1997). *Entellektüel sermaye kuruluşların yeni zenginliği*. Çev.Nurettin Elhüseyni. İstanbul: MESS.
- Sürmen, Y. (2000). *Muhasebe-I. Trabzon*: Akademi Ltd. Şti. Yayınları.
- Svendsen, G. L. H. (2013). Public libraries as breeding grounds for bonding, bridging and institutional social capital: the case of branch libraries in rural Denmark. *Sociologia Ruralis*, 53 (1), pp.52-73.
- Şan, M. K. (2007). Bilgi toplumuna geçişte sosyal sermayenin taşıdığı önem ve Türkiye gerçeği. *Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management*, Vol.II. Spring. 29.12.2014 tarihinde <http://beykon.org/dergi/2007/M.K.San.doc> adresinden erişildi.
- Şan, M., K. ve Şimşek, R. (2011). Sosyal sermaye kavramının tarihsel - sosyolojik arka planı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6 (1), ss.88-110.
- The State Library of New South Wales. (2000). *"A safe place to go": libraries and social capital*. Sydney, Australia: University of Technology and The State Library of New South Wales. 29.12.2014 tarihinde http://www.sl.nsw.gov.au/services/public_libraries/docs/safe_place.pdf adresinden erişildi.
- Töremen, F. (2002). Okullarda sosyal sermaye kavramsal bir çözümleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 32, ss.556-573.

- Turgut, E. ve Beğenirbaş, M. (2013). Çalışanların yenilikçi davranışları üzerinde sosyal sermaye ve yenilikçi iklimin rolü: sağlık sektöründe bir araştırma. *KHO Bilim Dergisi*, (23) 2, ss.101-124.
- Tüysüz, N. (2011). *Sosyal sermayenin ekonomik gelişme açısından önemi ve sosyal sermaye endeksinin hesaplanması*. Uzmanlık tezi. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Varheim, A. (2008). *Theoretical approaches on public libraries as places creating social capital*. 10.12.2014 tarihinde <http://archive.ifla.org/IV/ifla74/papers/091-Varheim-en.pdf> adresinden erişildi.
- Varheim, A. (2011). Gracious space: library programming strategies towards immigrants as tools in the creation of social capital. *Library & Information Science Research*, 33, pp.12-18.
- Varheim, A. (2014). Trust and the role of the public library in the integration of refugees: the case of a Northern Norwegian city. *Journal of Librarianship and Information Science*, 46 (1), pp.62-69.
- Varheim, A., Steinmo, S., ve Ide, E. (2008). Do libraries matter public libraries and the reation of social capital. *Journal of Documentation*, 64 (6), pp.877-892.
- Woolcock, M. (2001). The Place of Social Capital in Understanding Social and Economic Outcomes. *Canadian Journal of Policy Research*, 2 (1), pp.11-17.
- Yazıcı, K. (2001). İşletme Bilimine Giriş. Trabzon.
- Yazıcı, M. (1990). *Muhasebe Tümleri ve Örgütlenmesi*. İstanbul: M.Ü. İİBF-Nihad Sayar- Yayın ve Yardım Vakfı.
- Yıldız, Z. ve Topuz, H. (2011). *Sosyal sermaye ve ekonomik kalkınma ilişkisi açısından Türkiye üzerine bir değerlendirme*. Sosyal Siyaset Konferansları. 2 (61). ss.201-226. 17.03.2015 tarihinde <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusskd/article/download/1023019138/1023018285> adresinden erişildi.
- Yılmaz, B. (1996). Bilgi sosyolojisi: kütüphanecilik kuramı için bir deneme. *Türk Kütüphaneciliği*, 10 (1), ss.8-20.
- Yılmaz, B. (2008). İlkçağ Anadolu uygarlıklarında sosyo-ekonomik ve kültürel yapı bağlamında kütüphane/arşiv kurumu. *Türk Kütüphaneciliği*, 22 (3), ss.351-376.
- Yılmaz, E. (2005). Kullanıcı hakları ve sorumlulukları: bir standart denemesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 19 (3), ss.332-348.